

DOCUMENTE INEDITE REFERITOARE
LA STUDIUL LUI A. L. MONTANDON ASUPRA
DĂUNĂTORILOR AGRICOLI

Gabriela ANDREI¹
arnold4386@yahoo.com

ABSTRACT: The great entomologist-hemipterologist of french origin, A. L. Montandon (1852–1922), settled in Romania in 1873. He studied also the crop pest insects. The three original documents dating from 1899, presented in the paper, are related to this study. They are preserved in the „Grigore Antipa National Museum of Natural History” – Bucharest.

KEYWORDS: A. L. Montandon; entomologist; unpublished documents; agricultural pests

Arnold Lucien Montandon (1852–1922) și-a dedicat întreaga viață Științei. Descendent al numeroasei și celebrei familii a Montandon-ilor, urmași ai albigenzilor din sudul Franței, Arnold Lucien s-a născut la Besançon, în 1852, primul dintre cei cinci copii ai unui binecunoscut ceasornicar-inventator (Montandon, F.-J. 1913). A venit în România în 1872, iar din 1873 s-a stabilit aici definitiv. Autodidact, Montandon² a devenit unul dintre cei mai importanți entomologi-hemipterologi ai vremii sale, fiind și printre primii cercetători ai faunei din *Valahia*, Moldova și Dobrogea. Lucrările sale reprezintă o valoroasă sursă de informații privind nu numai fauna și flora României din acea vreme, dar și multe alte aspecte legate de existența populației din zonele cercetate. Pentru meritele deosebite și serviciile aduse patriei sale adoptive, este decorat de Regele Carol I cu ordinele Coroana României și Steaua României. În 1905, pe 11 Aprilie, A. L. Montandon devine Membru Corespondent străin al Academiei Române, Secțiunea Științifică (Analele Academiei, 1904–1905).

1 Biolog, muzeograf la Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa”, între anii 1976–2010.

2 Montandon învățase limba română mai ales în anii petrecuți în Bucovina (1877–1883). Cu toate că vorbea destul de bine românește, influența limbii materne se simțea chiar și după mai bine de 25 de ani.

În perioada 1877–1888 Arnold Montandon este administrator al Domeniului Regal de la Broșteni și Sinaia. Între 1896–1907 îl găsim în București, ca asistent al lui Grigore Antipa, participând alături de acesta la organizarea noului *Muzeu de Zoologie* de la Șosea, astăzi Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa”. Chiar dacă salariul său de asistent era foarte modest, de numai 140 de lei lunar, anii în care a lucrat la muzeu au fost dintre cei mai prolifici. Dr. Constantin Istrati, în expunerea sa „*asupra scrierilor și activității științifice a d-lui A. L. Montandon propus de Secțiunea Științifică spre a fi ales membru corespondent străin*” spune: „*Ceeace face multă cinste acestei firi de elită, e că continuă a-și cultiva specialitatea, adesea nesigur de ziua de mâne, căci trăiește modest și greu din lucrul său, având o pozițiune foarte puțin retribuită pe lângă Muzeul nostru de istorie naturală*” (Andrei, Pandelescu 2006). Montandon făcea multe deplasări în teren colectând un material imens, pe care-l studia sau îl folosea la schimb cu cercetători și colecționari din întreaga lume. În această perioadă a publicat peste cincizeci de lucrări descriind numeroși taxoni noi pentru știință (Andrei, 1993). În 1900–1901, donează Muzeului mai multe colecții entomologice și malacologice (Andrei, Petrescu 2009). În 1903, la Expoziția „Asociațiunii Române pentru răspândirea și înaintarea științelor”, Montandon obține Medalia de Aur pentru minunata sa colecție, despre care Antipa avea să spună în 1922 că era „*una dintre cele mai bune colecțiuni din lume*” (Antipa, 1923). În 1904 Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice cumpără marea sa colecție de Hemiptere-heteroptere, precum și biblioteca de specialitate, donându-le apoi Muzeului, unde se află și astăzi.

La Expoziția Generală a României, numită și Expoziția Jubiliară Națională, deschisă la 6 Iunie 1906 pe locul actualului Parc Carol, înființat cu acea ocazie, A. L. Montandon, împreună cu Grigore Antipa, Robert v. Dombrowski și Popa Burcă, participă din partea Muzeului la organizarea acestei mărețe expoziții.

1896–1900 este perioada în care Montandon studiază cu precădere insectele dăunătoare culturilor agricole, care în acea vreme produceau pagube însemnate. Dintre acestea, ortopterele au ocupat un loc important în cercetările sale, pe materiale colectate în Masivul Bucegi, Sinaia, Doftana, împrejurimile Bucureștilor, Comana, Măcin etc.

În 1899 Ministerul Domeniilor solicită lui Montandon un studiu asupra Acrididelor (Orthoptera) din Delta Dunării. Drept urmare, în Iunie

1899 Montandon cercetează zonele Sulina, Sf. Gheorghe și Letea, alcătuind și o colecție (Vasilii, 1957). Un an mai târziu va publica rezultatele acestui studiu (Montandon, 1900). Cu această ocazie, în afară de *Locusta migratoria*, în împrejurimile localității Măcin, Montandon semnalează prezența unei a doua lăcuste dăunătoare, *Dociostaurus maroccanus*. (Knechtel & Popovici – Bâznoșeanu 1959). În studiul său întrevide posibilitatea combaterii biologice a lăcustelor, considerând, în acest sens, unele păsări, precum berzele și lăcustarii (*Pastor roseus* L.) drept mijloace eficiente.

Cele trei documente, datând din 1899, pe care le prezentăm în această notă, se află în Arhiva Muzeului Antipa și ne-au fost semnalate de Dr. Iorgu Petrescu, căruia îi aducem și pe această cale mulțumirile noastre. Documentele sunt reprezentate de:

- Adresa Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor către Muzeul de Științe naturale, N° 78.876 din 8 Octombrie 1899 (original)
- Răspunsul către Ministerul Domeniilor, N° 140 din 13 Octombrie 1899, la adresele N° 77.901 și 78.876, din 5 și 8 Octombrie 1899, dat de A. L. Montandon (în lipsa Dr. Antipa, plecat în Dobrogea) (ciornă)
- Raportul, datat 11/20 Octombrie 1899, întocmit de A. L. Montandon, asupra Nevertebratelor trimise de Ministerul Domeniilor, cu adresele N° 77.901 și 78.876 din 5 și 8 Octombrie 1899, Muzeului de Istorie Naturală, spre identificare. (3 pagini în ciornă)

Pentru o mai bună înțelegere a textelor, la transcrierea documentelor am făcut și câteva actualizări ale limbii folosite de Montandon în urmă cu 112 ani, păstrând pe cât posibil „culoarea” dată de reminiscentele franceze și bucovinene.

Redăm în continuare facsimilele primelor două documente (Fig. 1, 2) și fragmente din al treilea (Fig. 3), însoțite de transcrierea integrală a acestora.

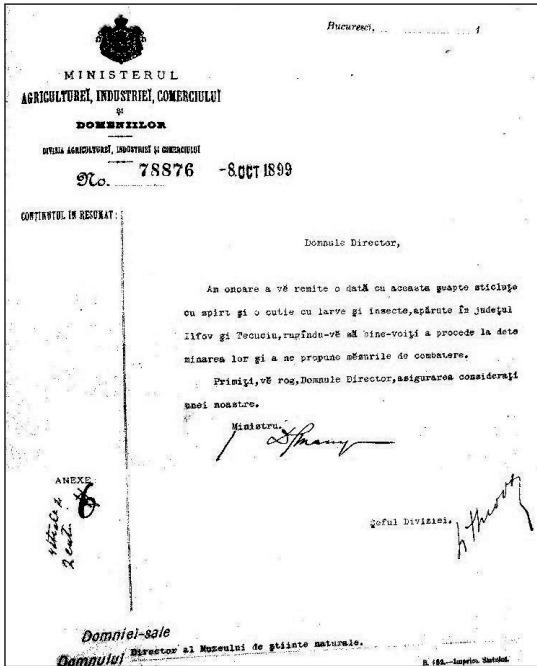

Fig. nr. 1 –
Adresa Ministerului
Domeniilor N°. 78.876
din 8 octombrie 1899
căt-re Muzeul de Zoologie
(original)

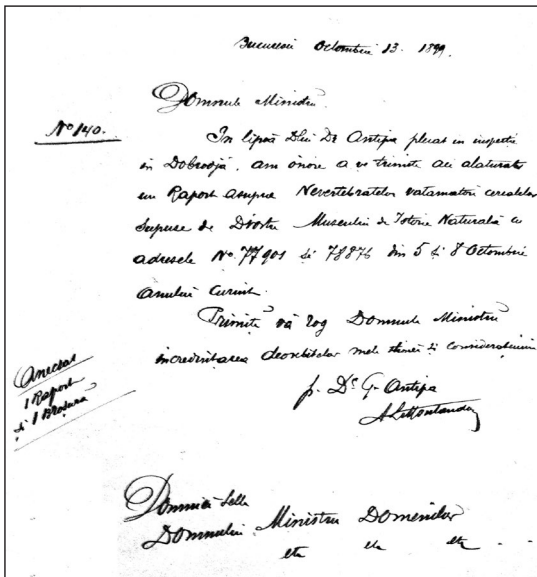

Fig. nr. 2 –
Răspunsul lui A. L.
Montandon, N° 140 din
13 Octombrie 1899, căt-re
Ministerul Domeniilor,
la adresele N° 77.901 și
78.876, din 5 și 8 Octom-
brie 1899 (ciornă)

Transcrierea documentului din Fig. nr. 1

Bucuresci,..... 1

MINISTERUL
AGRICULTUREI, INDUSTRIEI, COMERCIULUI
ȘI
DOMENIILOR
÷
DIVISIA AGRICULTUREI, INDUSTRIEI ȘI COMERCIULUI
÷
No. 78.876 - 8. OCT 1899

Domnule Director,

Am onoare a vă remite o dată cu aceasta șapte sticlute cu spirt și o cutie cu larve și insecte, apărute în județul Ilfov și Tecuciu, rugându-vă să bine-voiți a procede la determinarea lor și a ne propune măsurile de combatere.

Primiți, vă rog, Domnule Director, asigurarea considerațiunei noastre.

Ministru.

/.....

Șeful Diviziei.

.....

ANEXE: 6
4 sticlute
2 cutii

Domniei-sale

Domnului Director al Muzeului de științe naturale.

Transcrierea documentului din Fig. nr. 2

Bucuresci Octombrie 13.1899

Domnule Ministru,

No 140 În lipsa Dlui Dr Antipa plecat în inspecție în Dobrogea, am onoare a vă trimite aci alăturat un Raport asupra Nevertebratelor vătămători cerealelor supuse de Dvoastre Muzeului de Istorie Naturală cu adresele N° 77.901 și 78.876 din 5 și 8 Octombrie Anului Curent.

Primiți vă rog Domnule Ministru încredințarea deosebitelor mele stime și considerațiuni.

p. Dl G. Antipa
A. L. Montandon

Anecsa
1 Raport
și 1 Broșură

Domniei Sale
Domnului Ministru Domeniilor

etc etc etc

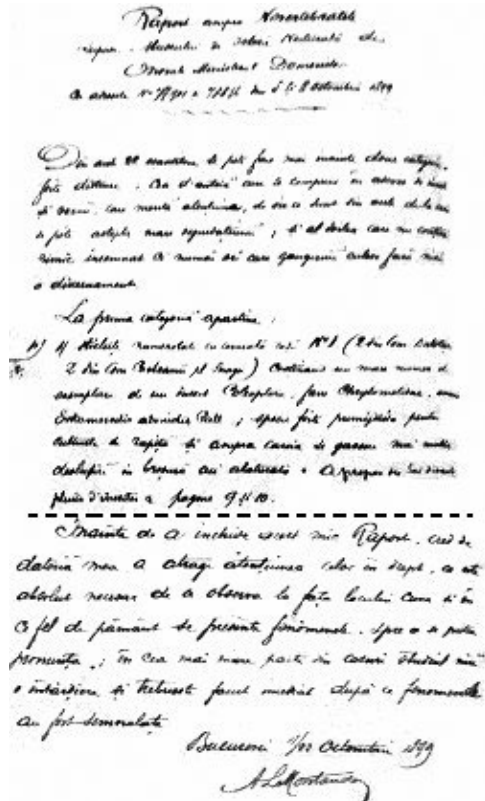

Fig. nr. 3 – Două fragmente din paginile 1 și 3 ale Raportului către Minister, datat 11/20 Octombrie 1899, întocmit de A. L. Montandon (ciornă)

Transcrierea integrală a documentului din Fig. nr. 3

Raport asupra Nevertebratelor

Supuse Muzeului de Istorie Naturală de

Onorat Ministerul Domeniilor

Cu adresele N° 77.901 și 78.876 din 5 și 8 Octombrie 1899

Din aceste 22 eșantioane se pot face mai înainte două categorii foarte distinse. Cea d'antâia care se compune în adevăr din insecte și viermi, care necesită atențiune, deoarece sunt din acele de la care se pot aștepta mari depreciațiuni, și al doilea care nu conține nimic însemnat ci numai oarecari găngăanii culese fără niciun discernământ.

La prima categorie aparține :

1°) 4 sticlule numerotate cu cerneală roșie N° 1 (2 din Com. Balotești, 2 din Com. Corbeanca pd Snagov). Conținând un mare număr de exemplare de o insectă Coleopteră, fam Chrysomelidae, Entomoscelis adonidis Pall ; specie foarte primejdioasă pentru culturile de rapiță și asupra căreia se găesc mai multe deslușiri în broșura aci alăturată „Apropos des soi disant pluies d’insectes” pagine 9 și 10.

2°) 5 sticlule numerotate cu roșu N° 2 (2 din Com. Balotești, 2 din Com. Buturugeni și 1 din Com. Brezoiu) care conțin mai multe insecte foarte mici care au fost numiți „purici”, de către mai multe ziare din țară (însă nu cu drept deoarece nici măcar nu au facultate de a face sărituri) și care aparțin la Sub. Ordinul Hemiptera. Homoptera, fam. Aphididae (Pucerons).

Prezența acestor insecte la grâmurile are loc de obicei numai pe plantele bolnăvicioase, pe câmpurile care au suferit 2 de o secetă prelungită în primăvara dar de ploi prea abundente în cursul toamnei; ele se pot afla (de)asemenea pe câmpuri ne curățate la timp de buruieni unde se dezvoltă fazele intermediare ale producțiunii parthenogenetice ale acestei mici specii. Însă în toate cazurile pericolul de o producțiune mare și prelungită va fi înlăturat de la sine, prin cauzele naturale și multiple care le vor distruge, tot așa de ușor cum a fost și dezvoltarea lor cu totul momentană.

Aspersiunile cu infuziunile de tutun, săpun sau alte săruri, nu se prea pot aplica cu succes la întinsorile prea mari ale culturilor din țară.

3°) 4 sticlule numerotate cu roșu N° 3 (1 Com. Balotești, 2 Com. Vârteju Neajlov Ilfov și 1 fără indicație de proveniență) conținând în cea mai mare parte o larvă de Coleopteră fam. Scarabaeidae din genera Melolontha, Rhyzotrogus și Anisoplia, foarte cunoscute în Occident sub denumirile de (Vers blancs, larves de honnetons).

La pagina 11 din broșura alăturată se găesc mai multe detaieri asupra acestei specii precum și asupra modul (lui) de distrugerea lor.

Între aceste flacoane se mai găesc amestecate cu larvele indicate și câteva omizi de lepidopteră, care au fost luate fără cunoștință de cauză.

4°) 5 sticlule numerotate cu roșu N° 5 (2 din Pd. Snagov, Com. Lipia Bojdani, 2 Ciorogârla Darvari pd. Sabar și 1 Com. Brezoiu) conținând mai multe specimene de vermuleți (Vermes) care ar trebui studiate la fața locului; desigur prezența lor este datorită la niște gunoaie prea proaspete aduse pe câmpuri unde nu au fost bine repartizate.

5°) În fine la categoria a doua aparțin 2 flacoane din Com. Țigănești și 2 cutii fără indicație de proveniență, numerotate cu roșu N° 4 care nu conțin decât un număr foarte restrâns de omizi ale unui Lepidopter, împreună cu câteva insecte din Sub Ordinul Hemiptera Heteroptera fam. Pentatomidae anume *Cydnus nigrinus* Fab. care nu poate fi luat în considerație deoarece nu a fost semnalat până acuma ca producând stricăciuni cu toate că se găsește mai mult sau mai puțin în toată Europa.

Înainte de a închide acest mic Raport, cred de datoria mea a atrage atenția unuia celor în drept, că este absolut necesar de a observa la fața locului cum și în ce fel de pământ se prezintă fenomenele. Spre a se putea pronunța, în cea mai mare parte din cazuri studiul nici o întârziere și trebuie făcut imediat după ce fenomenele au fost semnalate.

București 11/20 Octombrie 1899

A. L. Montandon

Broșura la care face referire Arnold Montandon și pe care a anexat-o Raportului său este lucrarea ce tocmai îi apăruse în 1899 în Buletinul Societății de Științe din București, *À propos des soi – disant pluies d’insectes* (Fig. nr. 4).

În paginile 9 și 10, Montandon prezintă noțiuni de ordin general privind atât ciclul evolutiv la insecte, cât și factorii care pot să producă, la un moment dat, înmulțirea exagerată a unor specii, urmată de migrații și invazii ale acestora, așa cum se întâmplase și în cazul Gândacului roșu al rapiței – *Entomoscelis adonidis*, care produsese deja, între 1886–1888, pagube imense. La pagina 11, vorbind despre larvele de cărăbuși, Montandon spune că ele nu constituiau o amenințare reală la acea vreme, câmpurile cultivate fiind *prea bogate și prea compacte* ca să ofere acestor coleoptere mediu prielnic unei înmulțiri exagerate. Dar, atrage atenția că într-un viitor, mai mult sau mai puțin îndepărtat, pornind de la culturile din împrejurimile orașelor, cărăbușii vor deveni tot mai numeroși, iar atacul larvelor lor va reprezenta un pericol real pentru culturile agricole. Ca de fiecare dată când descrie un fenomen negativ, A. L. Montandon sugerează și soluțiile pentru combaterea acestuia. În toate scrierile sale găsim dorința continuă de a transmite cât mai multe cunoștințe celor interesați să cunoască domeniul prezentat.

Evocând încă o dată discursul Dr. Constantin Istrati de la Academia Română din 11 Aprilie 1905, acesta spunea: „*Montandon e o fire deschisă, o*

inimă largă, un observator și un luptător ales, pasionat entomolog, și un convins și încercat filoromân” (Analele Academiei, op. cit.).

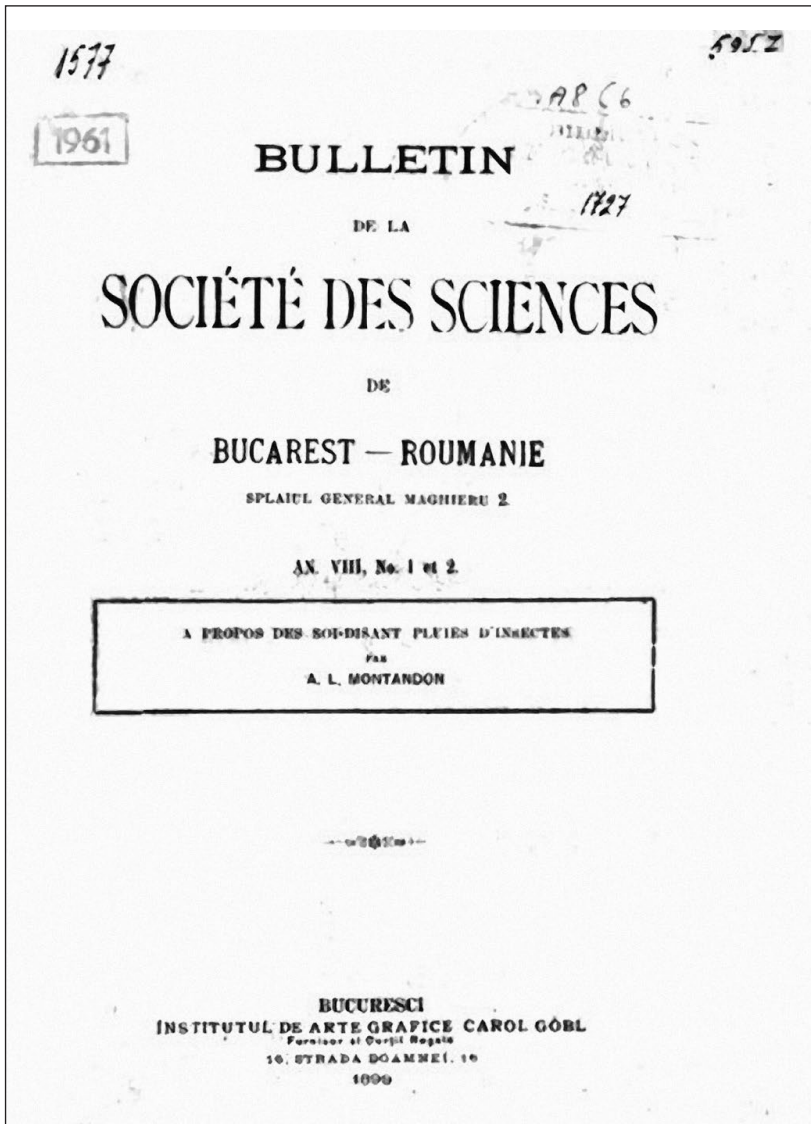

Fig. nr. 4 – Coperta lucrării lui Montandon *À propos des soi-disant pluies d’insectes*, menționată în Raportul către Minister și anexată.

Bibliografie:

- [1] Andrei, G., 1993 – *Arnold Lucien Montandon (1852–1922) Bibliography*, Travaux du Muséum d’Histoire Naturelle „Grigore Antipa” 33: 481–489.
- [2] Andrei, G., Pandelescu, C., 2006 – *Arnold–Lucien Montandon (1852–1922) corresponding member of the Romanian Academy*, Travaux du Muséum National d’Histoire Naturelle „Grigore Antipa” 49: 479–509.
- [3] Andrei, G., Petrescu, A., 2009 – *Collections donated by Arnold L. Montandon to the Museum of Zoology of Bucharest within the period 1900–1901*, Travaux du Muséum National d’Histoire Naturelle „Grigore Antipa” 52: 523–558.
- [4] Antipa, Gr., 1923 – *Allocution dans la séance ordinaire du 3 mars 1922*, Analele Academiei Române, 42 : 35–36.
- [5] Knechtel, W., Popovici-Bîznoșeanu, A., 1959 – Orthoptera: Saltatoria, Dermaptera, Blattodea, Mantodea. In: Fauna R. P. R. Insecta. Edit. Academiei R. P. R., 7 (4): 1–168.
- [6] Montandon, A. L., 1899 – *À propos des soi-disant pluies d’insectes*, Buletinul Societății de Științe București, 8, 1–2 : 179–190.
- [7] Montandon, A. L., 1900 – *Les Acridiens du Delta du Danube I*. Buletinul Societății de Științe București, 9.4 : 462–472.
- [8] Montandon, F.-J., 1913 – *Les Montandon. Origines, Histoire, Généalogie. 1310–1910*, Imprimerie Albert Kündig, Genève.
- [9] Vasiliu, M., 1957 – *Unele date asupra vieții și activității lui A. L. Montandon*. Natura, 9 (2) : 130–132.
- [10] *** 1904–1905 – Analele Academiei Române, seria II, 27 : 242–251 (250–251)